

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 240
שבט תש"פ

לפי"ז יש שתי סיבות שיש לתקן את צורת הפתח, באופן שתהיה כשרה ומהודרת.

בשבוע זה הגיעו משתתפי השיעור וסיפרו, שהם חזרו ועברו במקום הנ"ל והבחינו שהאחראי תיקן את הדבר, ועשה צורת הפתח חדשה במקום סמוך, שבה אין את החששות הנ"ל. השמחה היתה ניכרת על פני המשתתפים, שבמקרה זה הם ראו איך מגלים את הבעיה, וגם איך האחראים המסורים מבחינים ומתקנים כל דבר.

דין צורת הפתח במעמידי השלטים בכניסה לירושלים

בהמשך הסיוור עברנו בכניסה לעיר, ויש שם שלטים גדולים מעל הכביש, והם תלויים על ברזלים ארוכים ששוכבים על שני עמודים בשני צידי הרחוב. במבט ראשון התעוררנו לחשוב האם יש להם דין צורת הפתח, שהשלט יוכל לשמש לעירוב, ויש לזה מעלה שהוא סוגר את כל הכניסה לעיר עם צורת הפתח חזקה ויציבה, [לשיטות שמועיל צורת הפתח בכביש זה]. אבל לאחר התבוננות נוספת בצורת החיבור של הברזלים השוכבים, שמנו לב שהם לא מעל העמוד עצמו, אלא העמוד מתרחב בסופו, והברזלים יושבים על החלק המתרחב בלבד, אחד מצד ימין של

צורת הפתח מהעמודים והשלטים בכניסה לירושלים

העמוד ואחד מצד שמאל, אבל לא על העמוד עצמו. במצב כזה אין להם דין צורת הפתח, ואף בעירוב עירוני שיש בו בלא"ה עמודים עקומים, ומקילים להחשיב את החוט שיושב על ראש העמוד כיושב על גבי עיקר העמוד, מ"מ אינו דומה למקרה זה, שהעמוד עומד ישר ויש לו תוספת שמתרחבת לצד, והרי זה כמו יתד שיוצאת לצידי העמוד, שבזה ודאי שהמשקוף שנמצא מעל התוספת אינו נחשב מעל גבי העמוד עצמו, לכן לכאורה אי אפשר להחשיב את הדבר לצורת הפתח.

אבל יש לדון שיהיה דין צורת הפתח ע"י הרשת המחוברת באמצע (ראה בתמונה), שנעשתה בשביל שיהיה אפשר לעבור למעלה לחבר ולהסיר שלטים, והרי הרשת נמצאת בין שני הברזלים שבצדדים, ומתחילה מהעמוד שבצד אחד של הכביש, עד העמוד שבצד השני, וא"כ לכאורה הרשת יכולה להיות המשקוף. אבל יתכן שרשת אינה

הברזלים אינם מעל העמוד, והרשת שביניהם

כשרה למשקוף משום פתחי שימאי, כמו שאומרים בלחי שדבר מחורר אינו כדרך הפתחים ואינו כשר לכמה שיטות, וכפי שנהוג להקפיד על כך, ה"ה במשקוף שמצאנו שגם בו יש דין פתחי שימאי [ברא"ש וברע"א המובא בשעה"צ (סי' שס"ב ס"ק מ"ו) לגבי חוט בשיפוע, ובחזו"א (סי' ע"א ס"ק י"א) לגבי הפסק פחות מג' טפחים באמצע המשקוף], ולפי"ז אין לרשת דין משקוף, או שמא אפשר להתחשב באחד מהפסים של הרשת, שהוא לבד יהיה משקוף, ואז יהיה לנו דבר שלם שממשיך מצד לצד. בעוד המשתתפים עומדים ודנים בהלכה, לפי הידיעות שרכשו בלימוד השיעורים, הבחין אחד מהם במזוזה המוצמדת לעמוד הימיני של השלטים (צורתה ליד החץ), זאת אומרת שמישהו כבר חשב על כך שיש כאן צורת הפתח, ואף קבע בה מזוזה, וכעת נשאר לנו לדון האם זה אכן צורת הפתח גמורה, שניתן גם לסמוך עליה להקל, להכשיר אותה לעירוב.

מסיוור העירובין שימית לב גם לדיני טומאת כהנים

בין המשתתפים היה אברך אחד שעסק בדיני טומאת כהנים במקומות שונים, והוא העלה שיכול להיות בזה שאלה לענין טומאת

עשיית ציה"פ בשבילים שדוחבם פחות מ' אמות

בגליון הקודם הבאנו סיור שנערך בעירוב הסמוך לכניסה לירושלים, ובו השתתפו לומדי השיעורים במסגרת לימוד בודקי עירובין שע"י מוקד העירוב, במהלך הסיוור הודגמו הלכות רבות, בפרט בעירוב של השכונה הסמוכה לכניסה לעיר, שכעת עקב העבודות והשיפוצים שבכניסה, חלו בו שינויים רבים, והיה ניתן ללמוד הלכות רבות, ממגוון הפתרונות שנעשו לקיים את העירוב כהלכה במהלך העבודות. באחד השבילים המובילים אל השכונה, היתה צורת הפתח מברזל [פרופיל], כנהוג בעירובים המהודרים במקומות שהפתח אינו רחב. ואע"פ שהפתח לשביל הוא פחות מ' אמות, לא מתירים אותו ע"י עומד מרובה, כיון שרבים עוברים בו, וכתב השו"ע (סי' שס"ה ס"ב) שפירצה שבוקעים בה רבים אינה ניתרת בעומד מרובה, משום שנחשב כדרך הרבים וכדין מבווי מפולש (משנ"ב שם סק"י). והוסיף המשנ"ב שם שאף לשיטות שהרחובות שלנו אין להם דין מבווי אלא רק דין חצר, ובחצר מבוואר בשו"ע שם שאין דין פילוש ואין חיסרון של פירצה שבוקעים בה רבים והיא ניתרת בעומד מרובה, מ"מ המשנ"ב הכריע כדעת הבית מאיר שאע"פ לענין זה יש למבואות שלנו דין מבווי. לכן בכל מקום שמשמש מעבר לרבים כגון שביל, אע"פ שאין ברחבו י אמות והעומד מרובה על הפרוץ, מ"מ עושים בו צורת הפתח.

עמוד שמוצמד לפניו קרש קבוע

בשביל הנ"ל עקב העבודות שנעשו בסמוך לשביל וגדרו את המקום בקרשים, לא היה ניתן להשתמש בצורת הפתח הישנה, כיון שאחד העמודים היה בתוך השטח המוקף לבניה.

בעקבות זאת האחראי עשה צורת הפתח מאולתרת בתוך השביל, ובצד אחד השתמש בעמוד ברזל שהחזיק את הקרשים והגגון שנעשו בשביל לשמור על ההולכים בתוך השביל. האחראי קשר את החוט מעל גבי ראש עמוד הברזל, ולכן לא העמיד לפניו לחי. כשהגענו למקום הבחנו שיש קרשי בניה שמוצמדים לעמוד לפניו, והתעוררנו לדון בו מצד שתי הלכות. הנידון הראשון מצד דין פתחי שימאי, כיון שהיה קרש דק ושוכב שמוצמד באמצע העמוד, ועומד שם באופן קבוע למשך כמה חודשים, עד התקדמות הבניה, א"כ הרי הוא כחלק מהעמוד, ויוצא שיש בליטה בעמוד שאינה כדרך הפתחים, והרי זה כעין הדין המוזכר בגמרא (עירובין דף יא. ברש"י), שאם יש אבן נכנסת ואבן יוצאת הרי זה פתחי שימאי, אמנם יש מקום לדון שאף שבקרש עומד בקביעות, מ"מ אינו מקלקל את צורת העמוד. ואע"כ יש מרבני העירובים שמורים בזה להחמיר מחשש פתחי שימאי, כיון שהקרש מוצמד אל העמוד בקביעות.

עמוד ברזל ועליו מוצמד קרש, והנחיצה להקריש

עמוד שנמצא כנגד עובי הכותל מבוהץ

דבר שני שיש לדון במקרה זה שאע"פ שהעמוד ניכר, מ"מ אם באים מכיון השכונה ושטח העירוב, העמוד אינו ניכר ואין שטח ד' טפחים לפניו, משום שהפועלים הוסיפו בצידי השביל עוד מחיצה מקרשים גדולים שמצמצמת את רוחב השביל, והיא מגיעה עד כשני טפחים לפני העמוד, יוצא שהעמוד נמצא כנגד עובי המחיצה, ואינו בולט לפניו ודבר זה כתב החזו"א שהעמודים של צורת הפתח צריכים לבלוט כנגד הרשות אל תוך הפתח, כי יסוד הדין של העמודים הוא שהם סותמים מקצת הפתח, וע"י חיבור המשקוף נוצר סתימה לכל הפתח, משא"כ אם העמוד נמצא כנגד עובי המחיצה, הרי זה עמוד שנמצא אחורי הכותל ואינו מועיל. (אמנם יש שרוצים לדייק מדברי השער הציון (סי' שס"ג) שלא כתב ענין זה, דמשמע שאינו סובר שבצורה כזו נחשב אחורי הכותל, מ"מ להלכה מורים כדברי החזו"א).

למודעות. והמעט שמבחינים בכך, יש להם את הזכות לעורר את כל בני הישיבה ובני המשפחה, לשים לב להלכות האלו ולקיימם כהלכה. וכן ראוי להנהלת הישיבה לדבר על כך עם הבחורים, או להדפיס להם הוראות, שבזה הם מקנים לבחורים קנין הלכתי לכל החיים.

שיעור התחום אינו גדול, והחסרונות במדידה בזמניו

והנה במקום הנ"ל מדובר במתחם שמונתק מכל ישוב ומכל עירוב, ואינו מתחבר לעיר או מושב אחר. לכן צריך לחשב את התחום לפי המתחם בלבד [עם עוד מתחם נוסף הצמוד אליו], ולפ"ו שיעור התחום אינו גדול כלל, כי אלפיים אמה הם בסה"כ כקילומטר אחד, [לשיעור הגר"ח נאה 960 מטר, ולשיעור חזו"א 1150 מטר]. מרחק שאדם רגיל הולך ברבע שעה, ובהליכה מהירה ובפרט בחורים שנמצאים בצפון, מגיעים למרחק זה בפחות מ10 דקות! ולכן צריך עירנות רבה שלא לצאת מהתחום.

בפרט במקום נופש שנמצא על שפת הים, רבים יוצאים לטייל לאורך החוף למשך חצי שעה או שעה, והרי בזמן כזה אפשר ח"ו לעבור פעמיים את התחום.

מוקד העירוב ערך מפה אוירית, ושירטט בה את הגבול שעד אליו מותרים ללכת, ומסר אותה שידיפסו לבני הישיבה, אמנם בזמניו שלא מודדים בשטח עם חבלים, כמו שמבואר בגמי (עירובין דף נא), לא ניתן לקבוע את התחום במדויק, מחמת כמה סיבות. א. חישוב צורת הריבוע במקרה זה מוטלת בספק, כי כאשר יש למתחם [שהוא רשות היחיד] צורה מרובעת, ואפילו אינו מרובע שלם, ולא צלע אחת ארוכה לאורך כל המתחם, דעת החזו"א (סי" ס"ק כ"ג) אכן משמעות המשנ"ב (סי" שצ"ח סק"ה) שצריך לרבע לפי צורת הצלע הארוך, ולא לריבוע עולם. וקשה לציין במדויק את הגדרות של המקום בתצלום האוירי. כמו כן גם בישובים, יש הרבה ספקות הלכתיים בקביעת צורת הריבוע, ובחיבור בין בתי הישוב. ב. צריך לקחת בחשבון את שיפועי הקרקע, שבהלכות מדידת התחום, הם נחשבים וממעטים חלק מהמידה, כמבואר בשו"ע (סי" שצ"ט) מתי הם ממעטים ומתי לא. ג. יש מחלוקת בין השיעורים כנ"ל, ואע"פ שמדובר בד"ן תחום דרבנן, הוראת הרבנים שבהוראה כללית יש לחוש לשיעור רח"ג, ולא להקל סתם כשיעור חזו"א, ואמכ"ל בזה. ד. הסימון במפה אינו יכול להיות מדויק במאה אחוז, כי כל מילימטר של סטייה בסימון, הוא יותר מעשרים אמה בשטח. לכן ציינו במפה רק את המקומות שהם ודאי בתוך התחום, והשארנו את הספקות בחוץ, כיון שאין באמת צורך מיוחד ללכת למקומות המסופקים. [ועי"ז גם מי שיטעה קצת ויחשוב שהסימון היה עוד חמישים מטר, עדיין יוכל לחזור למקומו עם צירוף החישובים השונים, ולא יתקע שם לכל השבת].

דיני הטלטול במתחם, ועשיית עירוב הצרות

יש להוסיף גם על העירנות לדיני הטלטול, שכיון שהמתחם מנותק מכל ישוב ואין שום עירוב במקום שמסביב לו, אין שום אפשרות לטלטל מחוץ למתחם כלל, ללא ספק. אחד מרבני הישיבה הנ"ל התקשר לוודא את כשרות המתחם עצמו, כיון שאם המתחם אינו מוקף, חייבים לסדר לו עירוב. אי אפשר להביא בחורים למקום שאינם יכולים להעביר מהחדרים לחדר האוכל ולביהמ"ד, כי ברור שיכולים רבים להיכשל בשוגג ובחוסר שימת לב, להעביר דברים בשבת. בפרט שמדובר במשפחות ממודיעין עילית שהורגלו לטלטל בכל העיר על סמך העירוב המיוחד והמושקע שבמודיעין עילית. במקרה זה מדובר במקום מוקף כד"ן, רק יש להקפיד על השער הגדול שיהיה סגור, כדי שלא יהיה פתח יותר מ"י אמות, ואז לא יתיר אותו ה"עומד מרובה על הפרוץ", כי פתח יותר מ"י אמות אינו נחשב פתח (שו"ע סי' שס"ב ס"ט).

עשיית עירוב הצרות במתחם שכולם אוכלים יחד

בנוסף יש להניח לכתחילה עירוב הצרות בתוך המתחם, למרות שכולם מתכננים לאכול יחד בחדר אחד, ובש"ע מבואר שאם כולם אוכלים בחדר אחד [חמשה ששבתו בטרקלין אחד] אינם צריכים עירוב. בכל זאת מתוך הנסיון הרב של "מוקד העירוב" עם מאות מקרים כאלו, שלפעמים גילו אח"כ שהיה אחד מהקבוצה שלא הרגיש טוב לפני שבת, והביאו לו את הסעודות לחדר, או בחור שרגיש לגלוטון, צליאק, ומביא איתו אוכל מיוחד ואוכל בחדרו, ואח"כ מיסב עם כל בני ישיבתו, ואף אחד לא יודע שהוא כביכול דירה בפני עצמה, וגם אנשי צוות הישיבה לא תמיד יודעים על כך. לכן הנכון הוא, גם כשנמצאים לבד בני משפחה במתחם סגור, לעשות עירוב הצרות לחומרא בלי ברכה.

פרטי הנחת עירוב הצרות בקצרה, ניתן לראות בחוברת הלימוד החדשה ש"ל בשבועות אלו. נין להשיג בבני ברק, רח' אור החיים 23 משפחת אנגלרד. במודיעין עילית רח' אור החיים 14 קומה ג', בטל' 089798930.

כהנים, לשיטות שאומרות שיש בשערי העיר דין סוף טומאה לצאת, כי כאשר יעבירו את המת יהיה אהל הטומאה תחת השער, וממילא זה יוצר טומאה אפילו לפני שעבירו אותו, א"כ כל זמן שיש מת בירושלים שעתידיים להוציא אותו להר המנוחות או לעיר אחרת דרך כביש הכניסה לעיר, יהיה אסור לכהנים לעבור תחת השלטים האלו, שמאיהלים על כל רוחב הכביש. ואמנם תחת הרשת לא יהיה דין אהל הטומאה, למרות שלגבי עירובין יש לבדו ונידון כסתום. אך לגבי טומאה אינו עובר ע"י לבדו. אבל תחת הברזלים שבצדדים, למרות שאינם כשרים לצוה"פ כנ"ל, אבל אם יש בהם פותח טפח הרי הם אהל לטומאה, כאשר המת עובר שם, לשיטות שיש בזה סוף טומאה לצאת. ויש לעיין בזה, אך אין כאן מקומו.

לימוד דיני התחומין בשיעורים ברחבי הארץ

במסגרת השיעורים של לימוד 'עירובין למעשה' שעי" מוקד העירוב, יש כעת הרבה קבוצות שעוסקות בלימוד דיני התחומין המעשיים, עם חישובי התחומין לערים ובתי חולים בארץ, עשרות אברכים בבני ברק ובירושלים, במודיעין עילית ובית שמש, אופקים ונתניה, מוספים ללימוד הרגיל שלהם, עוד שעות רבות של לימוד ההלכות המורכבות, שאנשים אינם מודעים להם.

להרבה אנשים נראה שאיסור יציאה מהתחום הוא דבר רחוק, כביכול הוא "מחוץ לתחום" של ההלכות שהם נפגשים איתם למעשה. אבל באמת זה דבר שכיח ביותר. אמנם לא בכל שבת, אבל בסה"כ יש הרבה מקרים, שאנשים עושים טעויות גדולות רח"ל, מחמת חוסר מודעות להלכה.

בשבוע זה למדנו בשיעורים את חישובי התחום לבתי החולים איכילוב, אסותא ת"א, תל השומר, בילינסון ושניידר. שבכל שחול יש אנשים שמשתחררים במהלך השבת, או שהולכים לבקר את המאושפזים, ויש שאלות רבות שמגיעות למוקד העירוב על דיני התחומין. וכנגד זה גם הרבה שאינם יודעים לשאול ולברר את ההלכה הנכונה.

אדם שהשתחרר מבילינסון והלך עם העגלה לעיר אלעד

השבוע לאחר השיעור, ניגש ת"ח ממורי ההוראה בעיר 'פתח תקוה', שמשתתף בשיעורי התחומין, וסיפר מעשה שאירע לו לאחרונה, בשבת בבוקר הוא פוגש ברחוב אדם שהולך עם עגלה ותינוק, ומחפש בית כנסת. הוא התעניין בשלומו, מדוע הוא צריך ביכ"ס אם הוא מגיע עם עגלה. והאיש סיפר שהוא גר באלעד, והיה בבית החולים בילינסון עם בנו, וכעת הוא השתחרר מביה"ח, והולך עם בנו בעגלה אל ביתו באלעד. הת"ח תפס מיד שהאיש אינו מודע להלכה הכרוכה במעשיו, ואמר לו מיד שאין אפשרות כזו בשבת, כי העיר אלעד נמצא מחוץ לתחום בודאי, ומרחק הוא יותר משני קילומטרים, שאפילו עירוב תחומין מערב שבת לא היה עוזר לכך.

ועוד יותר, יש לו גם איסור טלטול, כיון שמחוץ לעיר אין שום עירוב, ולכל השיטות אסור לקחת את העגלה עם התינוק עד לעיר אלעד. בדרך זו מדובר גם בהליכה בכביש בין עירוני, שהטלטול בו לרוב הפוסקים אסור מן התורה, ואע"פ שהכלל בדינו "חי נושא את עצמו". כותב המשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק קנ"ו) שעכ"פ מדרבנן אסור, ואפילו בכרמלית שהוא תרי דרבנן, ג"כ אסור. ואם יש לו בעגלה עוד שקית או בקבוק וכל דבר אחר, שוב הטלטול במצב זה אסור מן התורה.

הת"ח הנ"ל ראה את המצוקה של אותו אדם, ברור שאי אפשר להתיר לו ללכת לאלעד, אך גם לא להותיר אותו ברחוב ללא קורת גג. הת"ח הציע לו שיבוא אל ביתו, ואירח אותו לשבת עד מוצאי שבת, שאז יהי מותר לו לחזור אל ביתו עם בנו.

מדבר זה אנו רואים עד כמה אדם חרדי שמשומר שבת בכל הלכותיה, בכל זאת יכול להגיע לידי טעות חמורה כל כך, וכל זה מחמת חוסר הידיעה שהלכות עירובין ותחומין נוגעים למעשה. על כן חשוב מאוד ללמוד וללמד את ההלכות המעשיות בעירובין, וכל מי שמעורר ומחזק את הנושא, יש לו זכות גדולה, שאי אפשר לדעת מה יצא מכך, כמה אנשים נוספים יינצלו עי"ז מחילול שבת.

ישיבה שביקשה ממוקד העירוב מפת התחום לבחורים

בשבוע שעבר היתה ישיבה ממודיעין עילית שנסעה עם הבחורים למתחם בצפון ליד נהריה, שנקרא מור ואכזיב. במתחם זה מגיעים במשך השנה ישיבות רבות, וכן בימי בין הזמנים הוא מושכר גם למשפחות. לפני שהישיבה נסעה למקום, התקשר אחד מהרבנים לשאול את "מוקד העירוב" מהו שיעור התחום, וביקש שנשלח להם מפה שבה יהיה מסומן היכן גבול התחום המותר, כדי שהבחורים שמסתמא יצאו לטייל לא יצאו מחוץ לתחום.

יש לציין שזה דבר חשוב מאוד כאשר נוסעים למקומות כאלו, שרוב האנשים אינם שמים לב להלכות האלו, שבתוך העיר בימים תיקונים אינם מצויים, ולכן גם אשר הם נוגעים למעשה, הם לא עולים